

SIVILOMBUDSMANNEN

Kriminalomsorgen Kongsvinger fengsel
fengselsleder Gaute Enger
Postboks 694
4305 SANDNES

Vår referanse
2015/1809

Deres referanse
2015/12403-8/212.7

Vår saksbehandler
Johannes Flisnes Nilsen

Dato
06.12.2016

Svar på oppfølgingsbrev fra Kongsvinger fengsel

Det vises til deres brev av 16. juni 2016 og vedlagt brev fra Helseavdelingen, Kongsvinger fengsel, 15. april 2016. I de to brevene orienterer fengselet og helsetjenesten om oppfølgingen av anbefalingene gitt av Sivilombudsmannen i rapport oversendt 9. mars 2016 i etterkant av Sivilombudsmannens forebyggingsenhets besøk i Kongsvinger Fengsel 25.–27. august 2015.

Vi beklager at svaret på fengselets og helsetjenestens orientering er blitt forsinket.

1. Generelt om oppfølgingen av anbefalingene

Fengselet synes å ha gjennomført en grundig oppfølging av besøksrapporten på en rekke punkter og har gitt en god redegjørelse for dette arbeidet i brevet 16. juni 2016. Det konstateres at Kongsvinger fengsel har iverksatt en rekke tiltak for å følge opp de anbefalingene som ble gitt i besøksrapporten. Sivilombudsmannen ser samtidig grunn til å knytte merknader til enkelte av anbefalingene. Det tas i det følgende utgangspunkt i overskriftene fra besøksrapporten.

2. Inngripende tvangstiltak

Vi merker oss som positivt at fengselet allerede før besøksrapporten fra Sivilombudsmannen forelå hadde montert veggklokke i sikkerhetscellen. Samtidig noteres det at fengselet ikke vil endre sin visitasjonspraksis i forbindelse med plassering av en innsatt på sikkerhetscelle.

Sivilombudsmannen har etter en rekke fengselsbesøk kritisert rutinemessig visitasjon med full avkledding ved innsettelse i sikkerhetscelle.¹ Enkelte fengsler har endret sin praksis på dette punktet,² mens andre har fastholdt at innsettelse i sikkerhetscelle alltid krever at det gjennomføres full kroppsvisitasjon.³ En praksis med rutinemessig kroppsvisitasjon i fengsel, uten konkret vurdering, er problematisk i et menneskerettslig perspektiv. Særlig gjelder dette der visitasjonen innebærer at den innsatte må huke seg ned slik at underlivet med

¹ Se bl.a. Sivilombudsmannens rapport etter besøk til Tromsø 10.–12. september 2014, side 9, avsnitt 5.1.3; rapport fra Bergen fengsel, 4.–6. november 2014, avsnitt 5.1.1, side 10.

² Se oppfølgingsbrev fra Tromsø fengsel til Sivilombudsmannen 29. januar 2015, og oppfølgingsbrev fra Bergen fengsel til Sivilombudsmannen 16. mars 2015. Brevene er tilgjengelig på Sivilombudsmannens hjemmeside.

³ Se oppfølgingsbrev fra Ringerike fengsel til Sivilombudsmannen 10. juni 2015.

kroppspåpninger inspiseres visuelt.⁴ Spørsmålene om kroppsvistasjon ved bruk av sikkerhetscelle vil bli fulgt opp videre i dialog med overordnet myndighet.

Når det gjelder vedtak om bruk av sikkerhetscelle, har ombudsmannen merket seg fengselets opplysninger om praksisendring, slik at hvert vedtak nå kort beskriver hendelsesforløpet forut for innsettelsen. Det understrekes imidlertid at for å kunne fastslå om vilkårene for bruk av sikkerhetscelle er oppfylt, er det nødvendig at det dokumenteres, eventuelt i etterkant, hvilke alternative tiltak som er vurdert, eller som ble iverksatt uten å føre fram, før innsettelse i sikkerhetscelle.

Vi merker oss videre flere viktige endringer som er gjort i praksis knyttet til bruk av utelukkelse fra fellesskapet, herunder styrket dokumentasjon av vurderinger og økt bruk av tolk ved underretning av vedtak.

3. Aktivitetstilbud og fellesskap

Når det gjelder aktivisering av de innsatte, beskriver fengselet flere tiltak som er iverksatt og vi merker oss på denne bakgrunn at fengselet arbeider målrettet for å gi de innsatte et bedre sysselsettings- og aktivitetstilbud. Ombudsmannen har særlig merket seg de beskrevne tiltakene for å øke aktivitetsnivået for innsatte som ikke er sysselsatt i arbeid eller skole. Samtidig noterer vi at fengselet opplever klare ressursmessige begrensninger i mulighetene for å sikre åtte timer utenfor cellen for alle. Dette er et forhold som Sivilombudsmannen vil fortsette å ta opp overfor overordnet myndighet.

4. Beskyttelsestiltak

Når det gjelder de innsattes tilgang til informasjon på et språk de forstår ved innkomst konstaterer vi at fengselet mener det er mer hensiktsmessig for den innsatte med bruk av tolk to uker etter innkomst. Fengselet peker på reelle utfordringer i å sikre rask tilgang til tolk, men to uker synes lenge for den innsatte å skulle vente på å få avklaring på forhold som kan oppleves som svært viktige. I rapporten er det blant annet pekt på at manglende mulighet til å forstå eller gjøre seg forstått kan bidra til stor frustrasjon og øke risikoen for uønskede hendelser, også bruk av makt mot den innsatte. Videre er gode mottaksrutiner på et tidlig stadium etter innsettelsen viktig for å identifisere særlig behov og avdekke eventuell risiko for selvskading, selvmord, vold, trusler og andre forhold av sikkerhetsmessig karakter.

Samtidig oppgir fengselet at brosjyren innsatte mottar ikke vil bli oversatt til andre språk enn engelsk, under henvisning til at fengselet ikke vil kunne vedlikeholde oppdatering av innkomstbrosjyre på flere språk. Mangelen på tilgang til enkel skriftlig informasjon på et språk den innsatte forstår, forsterker behovet for at det blir brukt tolk ved innkomst. I lys av at fengselet fastholder at man ikke vil bruke tolk ved innkomst, bør brosjyren også gis ut på sentrale språk for de største språkgruppene i fengselet og på språk som flere innsatte fra små språkgrupper også forstår. Det antas at for eksempel oversettelse til fransk, russisk, spansk og arabisk vil bidra til en klar bedring i informasjonstilgangen for et stort antall

⁴ Se særlig EMDs dom *Frerot v. France*, klagenr. 70204/01, avsnitt 41-49.

innsatte. Her vil en eventuelt også kunne bruke den språkkompetansen som finnes blant de ansatte i fengselet.

Utover dette bemerkes det at fengselet synes bevisst farene ved bruk av innsatte som tolk. Gjennomgående vil det være av stor betydning for ivaretagelsen av de innsatte at språkutfordringene som følger med at Kongsvinger er et utlendingsfengsel, sikres så godt som mulig. Ombudsmannen minner igjen om at menneskerettslige standarder tilsier at innsatte skal sikres muntlig og skriftlig informasjon ved innkomst på et språk vedkommende forstår.

I sitt svar viser fengselet til problemene med å fremstille innsatte fra lavere sikkerhet til aktivitetsfremstillinger og til den kommunikasjon fengselet har hatt med overordnet myndighet om dette. Ombudsmannen har merket seg denne utfordringen..

5. Fysiske forhold

Vi noterer oss at Kongsvinger fengsel avdeling Vardåsen nå skal ha blitt utvidet med lokaler som gjør at innsatte med nedsatt funksjonsevne vil ha samme mulighet som andre innsatte til å delta i fellesskapet og de aktiviteter fengselet tilbyr de innsatte.

6. Kontakt med omverdenen

Når det gjelder muligheten for bruk av Skype viser vi til at en slik mulighet er innført både i Trondheim fengsel for utenlandske innsatte med barn i hjemlandet, og for alle innsatte i Ullersmo fengsel, avdeling Norgerhaven. På denne bakgrunn er det vanskelig å forstå at sikkerhetsmessige grunner skal gjøre en slik løsning umulig ved Kongsvinger fengsel. Det understrekes at en slik ordning er spesielt viktig i et fengsel for mennesker som i stor grad har sin familie utenfor Norge, uten reell mulighet til å få besøk av dem. Sivilombudsmannen vil ta opp muligheten for bruk av Skype med overordnet myndighet.

7. Helsetjenester

Fengselet og helsetjenesten har sammen gjennomgått oppfølging av anbefalingene angående konfidensialitet for innsattes helseopplysninger. Samtalelappene skal nå være endret slik at det fremgår av disse at de kan legges i konvolutt. De skal også være utformet med symboler slik at behovet for språkkompetanse reduseres. Med samtalelapper utelukkende på norsk og engelsk vil det er imidlertid være vanskelig for mange innsatte å få med seg informasjonen om at lappen kan legges i en konvolutt. Det minnes derfor om at den løsning som fengselet og helsetjenesten sammen velger må sikre at innsatte enkelt kan kontakte helsetjenesten uten å begrunne dette og uten på andre måter å måtte gi fortrolig helseinformasjon til fengselets ansatte. Det avgjørende er at det velges en løsning som både ivaretar hensynet til konfidensialitet for den innsattes helseopplysninger og den innsattes tilgang til helsehjelp.

Det understrekes videre at betjenter kun skal være i helsehjelpsrommet dersom helsepersonell vurderer dette som nødvendig for å ivareta sin egen sikkerhet. Løsningen som velges må så langt som mulig ivareta den innsattes mulighet til å ha en privat helsesamtale. Dette er svært viktig for å sikre riktig helsehjelp.

Når det gjelder tilgangen til helsetjenester, vises det til at funnene under besøket på dette punkt tilsa at det var svakheter i tilgangen til helsesamtale i forbindelse med innkomst. Det er uklart om helsetjenesten i sitt svar bestrider funnene, eller om det er gjort endringer i praksis som nå sikrer tilgang til helsetjenester for alle ved innkomst. Det understrekes derfor at et tilbud om samtale med helsetjeneste ved innkomst bør gis i en fortrolig situasjon, primært i helsetjenestens lokaler eller på cellen til den innsatte. Dette er viktig også for å sikre at helseutfordringer som bør følges opp, blir kartlagt så tidlig som mulig, i den grad den innsatte samtykker til det. Ombudsmannen finner også grunn til å peke på at det ble funnet at helsetjenesten ikke rutinemessig stilte spørsmål for å avdekke selvmordsrisiko ved innkomst.

Videre understrekes viktigheten av å bruke tolk i disse sammenhengene slik at den innsatte har full mulighet både til å forstå de spørsmål som blir stilt, og til å svare på disse. Det er forståelig at tolk ikke alltid vil kunne tilkalles i akutte situasjoner. Funn under besøket gir imidlertid grunn til å understreke risikoen ved å bruke betjenter eller innsatte som tolker i samtaler med helsetjenesten.

Avslutningsvis takker vi for orienteringen om de endringer fengselet og helsetjenesten har iverksatt etter Sivilombudsmannens besøk. Med dette avsluttes oppfølgingen av besøket til Kongsvinger fengsel i denne omgang. Et eventuelt nytt besøk vil kunne bli gjennomført når Sivilombudsmannen vurderer dette hensiktsmessig.

For ombudsmannen

Helga Fastrup Ervik
kontorsjef

Johannes Flisnes Nilsen
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet underskrift.